

17.1 Historické milníky profesionalizace sociální práce

Znalost historie sociální práce je velmi důležitá, protože nám umožní dostatečně pochopit současnou strukturu profese, teoretické přístupy a předjímat její možný další rozvoj (Kodymová, 2018). Brnula (2012) uvádí počátky sociální práce v jejím současném pojetí v USA a Velké Británii, zvláště vzhledem k působení *Charity Organization Society*¹¹ (Sdružení charitativních organizací, zkr. COS).

Vznik a rozvoj případové sociální práce (na přelomu 20. a od počátku 30. let 20. století, USA)

Americká pionýrka sociální práce Mary Richmondová (1861–1928) pracovala jako asistentka v Charity Organization Society v Bostonu a později v baltimorské pobočce. Absolvovala výcvik „friendly visitor“, aby mohla navštěvovat a pomáhat potřebným. Zde však zjistila, že pracovníci potřebují více znalostí a výcviků¹², čili systematictější teoretické a praktické vzdělávání. Své zkušenosti z COS, spolu s vlastními teoretickými poznatky, Richmondová zpracovala v publikacích, které jsou považovány za první vědecko-teoretická díla sociální práce. V roce 1897 zveřejnila své praktické zkušenosti sociální pracovníce v knize *Friendly Visiting among the Poor* (Přátelské návštěvy nuzných). Postupně napsala další publikace (*The good Neighbor in the Modern City*, 1907; *A Study of Nine Hundred and Eighty-five Widows*, 1913). Její nejznámější kniha *Social Diagnosis* (Sociální diagnóza, 1917) vycházela nejen z praxe, teoretického studia dějin, legislativy, zdravotnictví, psychologie, psychiatrie a evropské kriminologie, ale i jejího vlastního vědeckého výzkumu realizovaného v předchozím roce (1916) s cílem stanovit metody vyšetření a pomoci sociálním klientům. V knize prezentuje techniky pro posuzování situace chudých (Brieland, In: Edwards et al., 2004) a stanoví společný základ pro všechny typy případové práce. Sesbírání a shrnutí informací o klientech nazvala *sociální diagnózou* (angl. *social diagnosis*). Vypůjčený název z medicíny naznačuje, že intervence sociální práce by měla být výsledkem systematického sběru a analýzy relevantních sociálních dat o klientově celkové situaci. V interpretaci autorky šlo o model sociální vědy (Lorenz, 2007).

V roce 1922 publikovala Richmondová dílo *What is Social Case Work* (Co je případová sociální práce?). Vzhledem k němu je Richmondová právem považována za zakladatelku *případové sociální práce* (*case work*), která je první systematickou a vědeckou metodou sociální práce. Ve svých dílech zavedla do teorie pojem sociální případ a označila ho za předmět sociální práce. O tom, že Richmondová věnovala pozornost v případové práci nejen jedincům, ale i rodině a manželství, svědčí i její dvě další díla (*Child Marriages*, 1925; *Marriage and the State*, 1929).

Dílo Richmondové se stalo teoretickým základem pro rozvoj první systematické metody sociální práce nejen ve Spojených státech, ale i v evropských zemích.

¹¹ První COS vznikla v Londýně (1868) a v Americe – Buffalo COS (1877). Jejími významnými představiteli ve Velké Británii byli Thomas Chalmers (1780–1847), Charles Steward Loch (1849–1923), Octavia Hillová (1838–1912) (viz též Brnula, 2012).

¹² Charity Organization Society v New Yorku začaly organizovat první systematické tréninky v roce 1898. Šlo o 6týdenní kurz (Queen, 1922).

Její díla byla přeložena, resp. inkulturovaná, do francouzského (1926), německého (1927) i českého jazyka (1934) a případová práce se rozšířila i do jiných zemí. V Německu napsala Alice Salomonová na základě díla Richmondové *Soziale Diagnose* (1927) takovým způsobem, že ji přizpůsobila německým poměrům. V Československu obdobně zpracovali Josef Krakeš a Marie Krakešová Došková¹³ publikaci *Sociální případ* (1934). Brnula (2014) toto dílo Krakešové považuje se první teoretický příspěvek československé případové práce. V díle se zachycuje průběh, formy a techniky případové sociální práce realizované v našem domácím prostředí. Krakeš a Krakešová (1934) uvádějí, že v roce 1923 se Československý Červený kříž snažil, aby individuální sociální práce zakotvila v místních spolcích a aby měla povahu trvalé péče. V následujících letech uspořádala tato organizace několik kurzů pro své dobrovolníky, kde byli seznamováni s metodami případové práce. O ukotvení případové práce do systému sociální péče v Československé republice usilovala Alice Masaryková (1879–1966). Podle Kodymové (2018) byla případová práce importována na české území ze Severní Ameriky prostřednictvím jejich odborných aktivit. Masaryková chápala sociálního pracovníka jako profesionála, který je schopen poskytnout pomoc v oblasti sociálně zdravotních intervencí (potřeba snižování dětské úmrtnosti, léčení tuberkulózy či alkoholismu a jejich důsledků).

Dalším impulzem pro rozvoj sociální práce byl vznik jednotlivých škol sociální práce, nejprve v USA¹⁴ a následně i v Evropě. V roce 1921 byla vytvořena Americká asociace sociálních pracovníků (*The American Association of Social Workers*, zkr. AASW) – první profesní asociace sociální práce, jejímiž členy byli především případoví sociální pracovníci. Tato organizace byla jedním z promotorů také mezinárodních konferencí sociální práce. První z nich se uskutečnila v Paříži roku 1928. Na ní byla založena *The International Federation of Social Workers* (IFSW).

Hnutí osídlení a pobytová sociální práce

Z hlediska místa výkonu byla případová sociální práce spíše terénní prací, resp. ambulantní, pokud se realizovala v úřadovnách COS. Přitom se nezávisle utvářela i pobytová forma sociální práce, spojená s tzv. *hnutím osídlení* (*settlement movement*).

První settlement založil Canon Samuel Barnett (1844–1913) společně s manželkou Henriettou Barnettovou (1851–1936) v Londýně roku 1884 a nazýval se Toynbee Hall. Americké settlementy pak vznikaly podle britského modelu. Pracovníky v nich byli dobrovolníci ze středních a vyšších vrstev, kteří se „usadili“ v okrajových

¹³ O životě, díle a přínosu Marie Krakešové Doškové (1898–1979) byla vydána „slovensko-česká“ monografie Brnula, P., Kodymová, P., Michelová, R. *Marie Krakešová průkopnice teorie sociální práce v Československu* (2014).

¹⁴ V roce 1904 byl organizován roční kurz nazvaný New York School of Philanthropy (New Yorská škola filantropie) vedený Výborem pro výchovu ve filantropii COS. Výcvik byl rozšířen i o druhý rok studia pod záštitou New York School of Social Work. Ve stejném roce byla zřízena podobná škola v Bostonu nazvaná „Škola pro sociální pracovníky na Simmons College a Harvardské univerzitě“ (Queen, 1922).